

Blaž Kocen.

(Življenjepis. — Napisal M. P.)

Trojica slavnih mož se je narodila v prijazni župniji P o n i k v i na Spodnjem Štajerskem. Proslavili so ti možje svoj rodni kraj po celem slovenskem svetu, da, razširili njegovo slavo in njegov ugled preko ozkih mejá Slovenije in Avstrije. Na P o n i k v i je ugledal luč sveta slavni, nepozabni lavantinski vladika A n t o n M a r t i n S l o m š e k; ondi se je rodil za svojo dobojako znameniti slovníčar in književnik Z e l e n k o. Na P o n i k v i se je pa tudi narodil Blaž K o c e n, ki je stvarjal tako izborna in popolna kartografska in zemljepisna dela, da ga s ponosom uvrščujejo Slovenci med svoje učenjake, da ga občuduje Avstrija in njegovo ime s spoštovanjem izreka tudi tuji učeni svet.

Zibel je tekla Kocenu v vasi H o t u n j a h; rodil se je ondi, sin preprostih starišev, dné 24. prosinca l. 1821. Ljudsko šolo in prvih šest gimnazijskih razredov je obiskoval v Celju. Modroslovna tečaja je poslušal v Gradcu, kjer je l. 1840. dovršil srednješolske nauke in se posvetil bogoslovju. L. 1845. so ga posvetili v mašnika. Pastiroval je nato kot duhovni pomočnik od 3. kimovca l. 1845. v Šent Rupertu nad Laškim trgom; od 20. vinotoka leta 1847. v Šoštanju, in od 12. kimovca leta 1849. do 17. kimovca leta 1850. v Rogatcu. Neumorno se je ta čas pečal s prirod-

„Dom in svet“ 1898, št. 24.

slovnimi, posebno z zemljepisnimi vedami, katere so se mu jako prikupile in katerim se je želel izključno posvetiti. To se mu je tudi posrečilo. V jeseni l. 1850. so ga poklicali za namestnega učitelja računstva in fizike na celjsko gimnazijo; na tem zavodu je plodovito deloval dve leti. Da bi se pa



Blaž Kocen.

še nadalje in kolikor moči temeljito naobrazil v svoji stroki, napotil se je na Dunaj in ondi pohajal jedno leto v fizikalni zavod (institut). Prebivši predpisane izpite, je dosegel profesorsko mesto na l j u b l j a n s k i g i m n a z i j i. A kmalu, leta 1855., je bil pozvan v Gradec in čez tri leta v Olomuc, kjer je učiteljeval do l. 1870. Da bi se mogel uspešneje baviti s svojo vedo in lože dokončati svoje osnove, hrepenel je vedno po službi v kakem večjem mestu, kjer bi mu bili na razpolago različni znanstveni pripomočki. Premestili so ga torej na gimnazijo v Hernalsu tik Dunaja, kjer ga je — že od mladosti

slabotnega — sredi dela, sredi novih učenih osnov, l. 1871. položila v prerani grob neusmiljena sušica.

Prvo njegovo delo je spis: „Grundzüge der Geographie“; prišlo je na svetlo v Pešti in na Dunaju l. 1858. (Druga izdaja izšla na Dunaju in v Olomucu, leta 1864., 8^o). Ta spis se ne ponaša z velikim

obsegom, nahaja se pa v njem mnogo znanstvenega zrna, nebroj novih, izvirnih mislij v zemljepisnem pouku. Točno in temeljito, a zajedno poljudno in lahko razumljivo razpravlja pisatelj temeljne pojme zemljepisnega gradiva. Posebno vrednost pa daje temu sestavku izvirna, samostojna metoda, ki se daleko razlikuje od drugih sličnih navodil ter vrlo pomaga učencu, da se z veseljem in razumom vglubi v zemljepisni pouk. V tej knjigi se je izkazal Kocen izbornega vzgojevalca in šolnika; njegova metoda se mu je tako posrečila, da so se je bistveno oprijeli tudi drugi zemljepisci. Tako je ta Kocenov spis skoro doslovno porabil Jožef Erben v svojem delu „Počatek zeměpisu“ (druga izdaja 1863).

Najbolj pa se je Kocen oslavil in si pridobil zaslug za zemljepisje s svojim izbornim, velikanskim delom, namreč s svojim „Geografskim atlantom“. Do tedaj so se v Austriji rabili atlanti izvenavstrijskih nemških učenjakov. Poleg drugih nedostatkov se je moralo tem zemljepisnim zbirkam očitati posebno to, da so bile v njih avstrijske dežele obdelane jako plitvo in površno. Tem žalostnim razmeram je prvi odpomogel v Avstriji naš rojak Kocen s svojim novim znamenitim atlantom. Mahoma je zaslovelo tedaj Kocenovo ime, in njegov atlant se je uvedel v ljudske šole, v gimnazije, sploh v vse učne zavode. Kako temeljit in vsestranski dovršen je njegov atlant, o tem priča to, da je še dandanes v občni rabi, da se je od prve izdaje priredilo okolo dvajset neizpremenjenih novih izdaj. Ni se našel do danes nov učenjak, ki bi bil v tem oziru Kocena dosegel, kamo-li prekosil. Kolika škoda torej, da je Kocena, moža, obdarovanega s tako redkimi zmožnostmi, zahitela tako rana smrt in ga ugrabila zemljepisni vedi, katero bi

bil gotovo povzdignil in obogatil z novimi deli!

Kocen pa ni bil le znamenit učenjak, odlikoval se je tudi kot izboren učitelj, kot razborit šolnik, ki je s svojo metodo pri učencih dosegal najlepših, nepričakovanih uspehov. Pogosto se mu je izrekalo priznanje za njegove izredne uspehe na šolskem polju. V znak njegovih posebnih zaslug za zemljepismo stroko in radi odličnega njegovega znanja je bil imenovan dné 3. listop. l. 1863. za šolskega svetnika v tedanji takozvani „sekciji za srednje šole“.

Nemci so si Kocena osvojili in ga še danes proglašajo za svojega. Vendar se on ni nikdar smatral za Nemca, temveč ohranil svoje srce zvesto slovenskemu narodu. Ohranili so se namreč pismeni dokazi, iz katerih je razvidno, da se je Kocen tudi v časih, ko ga je proslavljal tuji svet, čutil Slovenca in pripoznaval, da je mož slovenske korenine.

Radi tega smo pač opravičeni, da ga imamo za slovenskega učenjaka in ga prištevamo svojim slavnim možem, dasi si je pridobil svoje ime z deli, ki jih je izdal v tujem jeziku. Bil je naše gore list; proslavil je s svojimi deli slovensko ime. In kakor se ponasamo z matematikoma Vego in Štefanom, s pravnikoma Kraincem in Dolinarjem, z jezikoslovcema Kopitarjem in Miklošičem, tako nam bodi tudi v čast in ponos, da smemo pokazati na moža-Slovenca, ki si je postavil večer spomenik s svojimi samostvornimi, izvirnimi zemljepisnimi in kartografskimi proizvodi.

In prav so storili Kocenovi bližnji rojaki, ki so mu letos, 16. vinotoka, odkrili spominsko ploščo in ga proslavili z lepo narodno svečanostjo, njega, ki je zanesel ime rojstnega kraja daleč preko domačih mej in proslavil med učenim svetom.